

Лазарева Алла Олексіївна (Одеса) – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи і кадрового менеджменту ОНПУ.

РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСТВА ЯК СКЛАДОВИХ ЕТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Криза в системі освіти зафіксована наприкінці 20 століття Ф. Кумбсом, спричинила необхідність пошуку способів її подолання. Основними ознаками кризи освіти є:

- зростання "функціональної неосвіченості" у світі, яка охоплює 1 млрд. чоловік;
- розрив між освітою та культурою;
- відставання освіти від науки;
- збереження дисфункцій сучасних освітянських систем, що обумовлює зниження якості освіти;
- послаблення впливу освіти на соціалізацію молоді;
- зростаюча диспропорція між потенціями людської культури, досягненнями суспільства і культури мас;
- низький коефіцієнт корисної дії використання людством своїх могутніх ресурсів, наукових відкриттів, нових технологій, інформаційних систем;
- постійно зростаючий розрив між вищими досягненнями, професійною майстерністю окремих видатних особистостей і діями в цій галузі основної маси працівників та ін. [4]

Одним із способів виходу з кризи системи вищої освіти як наслідок інтеграції українського суспільства в систему європейської освіти є застосування компетентісного підходу у системі освіти. Широке використання компетентісного підходу у системі вищої освіти виступає альтернативою формуванню знань, умінь та навичок, які формувались в системі вищої освіти у студентства раніше.

На думку Т. О. Раззуваєвої така зміна обумовлена тим, що формат «знань-умінь та навичок» обмежує мету навчання та виховання вузькою предметною освітою, які не враховують вимоги до формування особистості студента в умовах вільної ринкової конкуренції [5, с. 267].

Застосування компетентісного підходу дозволить змінити зміст освіти, який не зводиться до простого засвоєння інформації, які студенти не в змозі застосувати до вирішення практичних завдань, однак формує цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання основних функцій, соціальних ролей, прояв компетенцій.

Компетентісний підхід у вищій освіті передбачає засвоєння студентами таких вмінь, що дозволить їм в майбутньому діяти ефективно в ситуаціях професійної, особистої та суспільної діяльності. При цьому предметність знань не виключаються з процесу освіти, а виконують другорядну, орієнтовану роль [1, с. 24].

Компетентність характеризує здатність людини (фахівця) реалізовувати свій людський потенціал для професійної діяльності. Компетентність фахівця з вищою освітою

– це виявлені ним на практиці прагнення й здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості й ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності у професійній і соціальній сфері, усвідомлюючи її соціальну значимість й особисту відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалювання [1, с. 25].

Компетентність виявляється в особистісно-орієнтованій діяльності, тому

прояв компетентності оцінюється на основі сформованої у випускника ВНЗ сукупності вмінь (інтегративно відображаючих цю компетентність) і його поведінкових (психологічних) реакцій, що проявляються в різноманітних життєвих ситуаціях [5, с. 268].

За думкою О. Гринвальд, морально-етична компетентність майбутнього спеціаліста — інтегрована характеристика особистості, що є сукупністю знань, умінь, навичок, мотиваційно-ціннісної орієнтації та особистісних якостей, що сприяють здійсненню професійної діяльності відповідно до норм і вимог професійної етики [1, с. 25].

Л. Хоружа, спираючись на ключові поняття професійної етики, а також компоненти етики як філософської категорії – моральну свідомість, моральні стосунки, моральну діяльність – запропонувала інтегровану структуру морально-етичної компетентності:

1) змістовий (когнітивний); 2) особистісний; 3) операційно-процесуальний.

Змістовий (когнітивний) компонент характеризує статичну форму етичної компетентності й охоплює сферу формування моральної свідомості. Через систему етичних знань особистість сприймає значення і зміст цінностей, взірців, принципів поведінки, спілкування, які в самостійній професійній діяльності стають професійними орієнтирами.

Особистісний компонент надає етичній компетентності своєрідності і неповторності. Він дає уявлення про рівень етичної компетентності фахівця і про природу мотивів його поведінки.

Операційно-процесуальний компонент характеризує мотиваційно-вольові можливості особистості, здатність до мобілізації відповідних ресурсів, необхідних для активної дії [5].

Розглядаючи морально-етичні цінності як елемент формування особистості студента в суспільстві виступають як суспільні установки, імперативи, цілі та проекти, котрі виражені у формі нормативних уявлень про добро і зло, справедливе і несправдливе, про сенс життя та призначення людини тощо. Для формування внутрішнього світу особистості морально-етичні цінності розглядаються як система світорозуміння окремого індивіду, яка включає в себе оцінку всього існуючого з позицій добра і зла, що дозволяє встановити зв'язок між вчинком людини та загальноприйнятною системою соціальних цінностей [3, с. 24-26].

Соціалізація особистості студента у вищій школі є важливим елементом освітнього процесу, адже вища освіта не тільки формує професійні навички, але й соціальні, в основі яких знаходяться морально-етичні цінності, що є важливою умовою повноцінного розвитку студентства. Отже, в суспільстві до студентської молоді пред'являються підвищені морально-етичні вимоги, більш висока і багатогранна міра моральної відповідальності і норм поведінки, покладається особлива відповідальність за результати діяльності в інтересах майбутнього держави, а отже і власного майбутнього.

За даними соціологічних досліджень нормативна система українського суспільства зруйнована у результаті інституційної революції 90 років, водночас таке руйнування було компенсовано частково ціннісною основою індивідуальної свідомості, яка базується на таких морально-етичних цінностях, як: матеріальна забезпеченість, здоров'я, сім'я, безпека та свобода особистості. Однак, така морально-етична основа індивідуальної поведінки особистості може забезпечити та організувати життя окремої людини, але не суспільства в цілому, тому застосування компетентісного підходу у підготовці студентів в системі вищої школи дозволить змінити морально-етичну складову розвитку суспільства в цілому та сприятиме організації життя суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринвальд, О. Н. Особенности формирования социально-этической компетентности у студентов – будущих специалистов [Текст] / О. Н. Гринвальд // Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте 2010”: сб. науч. тр. по мат-лам Международной науч.-практ. конф. – Одесса: Черноморье, 2010. – Том 11. – С. 22-26. – (Серия “Педагогика, психология и социология”).
2. Головаха Е. И. Ценностно-нормативные основания трансформации украинского общества / Е. И. Головаха // Матеріали міжнародної наукової конференції «Сучасне українське суспільство: цінності та смисли сучасних соціальних практик». — Одеса, 2016. – 221 с.
3. Лазарева А. О. Морально-етичні цінності громадянського суспільства : Монографія // А. О. Лазарева, Ю. С. Юшкевич ; [наук. ред. Є. Р. Борінштейн]. – Одеса, 2016. – 260 с.
4. Примуш М. В. Загальна соціологія. Навчальний посібник. — К.: Професіонал, 2004. – 590 с.
5. Раззуваева Т. А. Компетентностный подход к образованию: краткий теоретический анализ // Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. – Выпуск 1. – Том 16. – 2010. – С. 266–269.